

Πανεπιστήμιο Κύπρου
Πολυτεχνική Σχολή
Τμήμα Αρχιτεκτονικής

Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική και Σύγχρονοι Προβληματισμοί

Κατύδατα

ΑΡΗ 311
Εαρινό Εξάμηνο 2016
Διδάσκουσα: Δρ. Μαρία Φιλοκύπρου

Δημητρίου Ευαγγελία

Μέσσιος Κυριάκος

Χατζηπιερή Ιωάννα

Χριστοδούλου Κυριακή

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	1
Θεματικές Ανάλυσης	2
Δημόσια Κτίρια	4
Δομημένο Περιβάλλον	5
Υδατα	6
Υψομετρικές	7
Κλίσεις Στεγών	8
Παραδοσιακές Κατοικίες	10
Υλικά Κατοικιών	11-12
Όψεις - Ανοίγματα	13
Απολήξεις Στεγών	14
Παρατηρήσεις - Συμπεράσματα	15
Βιβλιογραφία	16

Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική και Σύγχρονοι Προβληματισμοί

ΚΑΤΥΔΑΤΑ

Τα κατύδατα βρίσκονται σε απόσταση 54 χιλιομέτρων από τη Λευκωσία και είναι ουσιαστικά περικυκλωμένα από την πράσινη γραμμή.

Η ονομασία του χωριού προκύπτει από τα «κάτω ύδατα», δηλαδή τα υπόγεια νερά που ρέουν στην περιοχή του χωριού.

Είναι ημιορεινό χωριό κτισμένο σε υψόμετρο 275 μέτρων και πολύ κοντά στη θάλασσα που δυστυχώς δεν έχει πλέον πρόσβαση λόγω της τουρκικής κατοχής.

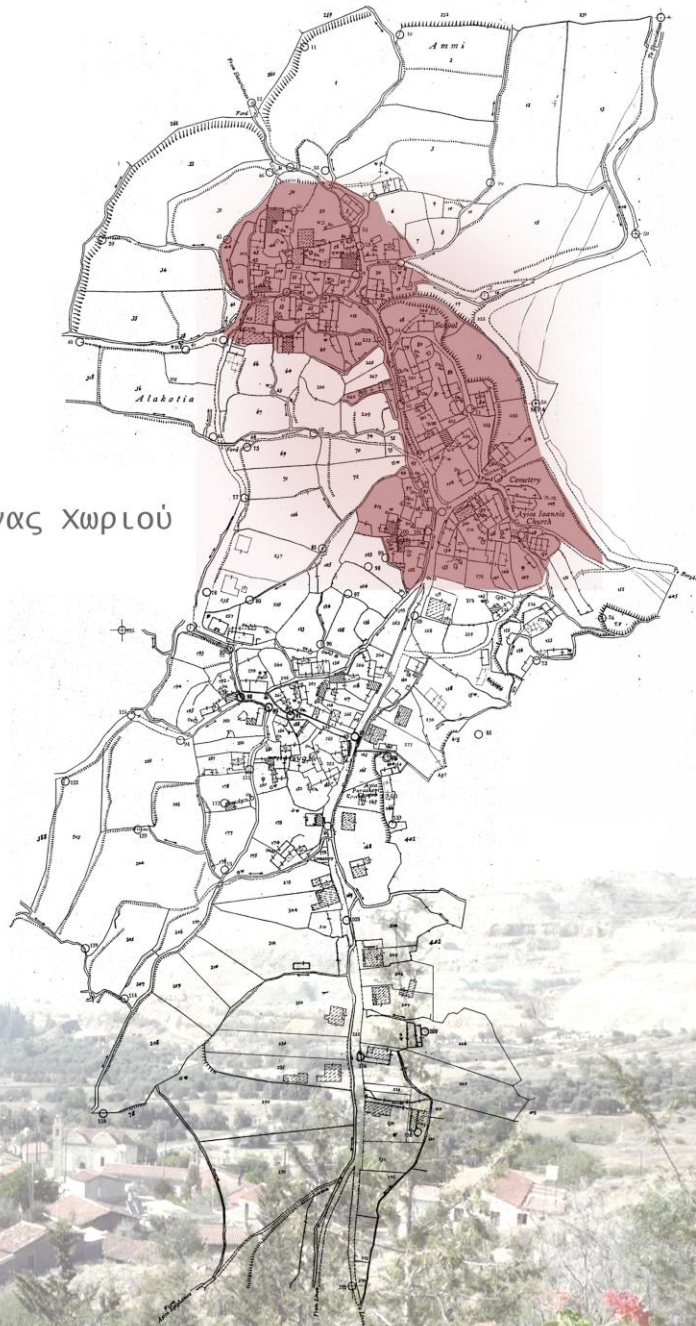
Το χωριό κατοικήθηκε από την πρώιμη εποχή του χαλκού. Ο χαλκός αποτελεί το σήμα κατατεθέν ολόκληρης της περιοχής, αφού το χωριό βρίσκεται κτισμένο στους πρόποδες του λατομείου της Σκουριώτισσας και συγκεκριμένα του κοιτάσματος της Φουκάσας. Από το χωριό περνούσε ο κυπριακός σιδηρόδρομος και επίσης ακόμα ένας σιδηρόδρομος ο οποίος μετέφερε το μέταλλευμα από τη Φουκάσα στο Ξερό. Οι περισσότεροι κάτοικοι εργάζονταν στα γειτονικά μεταλλεία Φουκάσας, Μαυροβούνιου, Απλίκι μέχρι το 1974 που το χωριό ήταν σε άνθιση. Μετά το κλείσιμο των μεταλλείων το χωριό μαράθηκε.

Σήμερα ο πληθυσμός του χωριού φτάνει τους 100 κατοίκους σε αντίθεση με το 1960 όπου οι κάτοικοι ξεπερνούσαν τους 360.

Τέλος, τα παλιά σπίτια που παρουσιάζονται στα κατύδατα είναι κτισμένα από ωμόπλιθο, τα περισσότερα διώροφα (ανώι/κατώι) με τυπικές κυπριακές αυλές.

Πυρήνας χωριού

ΚΑΤΥΔΑΤΑ

Το τοπίο του χωριού είναι διαμελισμένο τόσο από τον ποταμό Καρκώτη, όσο και από το ποτάμιο δίκτυο του ποταμού Σετράχου που διασχίζει το δυτικό τμήμα της διοικητικής έκτασης του χωριού.

Το χωριό δέχεται χαμηλή μέση βροχόπτωση, που κυμαίνεται στα 350 χιλιοστά.

Ωστόσο η αξιοποίηση των νερών του ποταμού Καρκώτη και η ανόρυξη διατρήσεων στην περιοχή του χωριού συνέβαλαν στην επέκταση της αρδευόμενης έκτασης.

Οι κύριες καλλιέργειες είναι τα σπρωφόρα δέντρα, τα εσπεριδοειδή, οι ελιές, τα σιτηρά, τα κτηνοτροφικά φυτά κ.ά.

Το χωριό εντυπωσιάζει με την πλούσια βλάστησή του, η οποία αναπτύσσεται από τα ψηλότερα σημεία του χωριού μέχρι τα κατώτερα. Σε αυτά τα στρώματα παρουσιάζονται και τα περβόλια των κατοίκων της περιοχής.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ

1. Ένταξη στο φυσικό τοπίο
Γεωμορφολογία εδάφους
Σύστημα υδάτων
2. Ανάλυση μορφολογικών στοιχείων και υλικών που παρουσιάζονται στο χωριό μέσα από το φίλτρο της ύπαρξης των υδάτων που διαπερνούν την περιοχή.

Η Ένταξη στο φυσικό τοπίο και η Γεωμορφολογία του εδάφους δικαιολογούν τη χρήση συγκεκριμένων υλικών, τον τρόπο κατασκευής των κτιρίων, τον τρόπο δόμησης και ανάπτυξης του χωριού.

Θέμα μελέτης 1:

Ένταξη στο φυσικό τοπίο - Γεωμορφολογία Εδάφους
Σύστημα Υδάτων

ΑΡΗ 311
Εαρινό Εξάμηνο 2016
Διδάσκουσα: Δρ. Μαρία Φιλοκύπρου

1 Μουσείο Μεταλλευτικής

2 Κοινοτικό Συμβούλιο

3 Εκκλησία Αγίου Ιωάννη

4 Καφενείο

5 Καφενείο Π.Α.Ε.Κ Κατυδιάτων

6 Εκκλησία Αγίας Παρασκευής

1

2

3

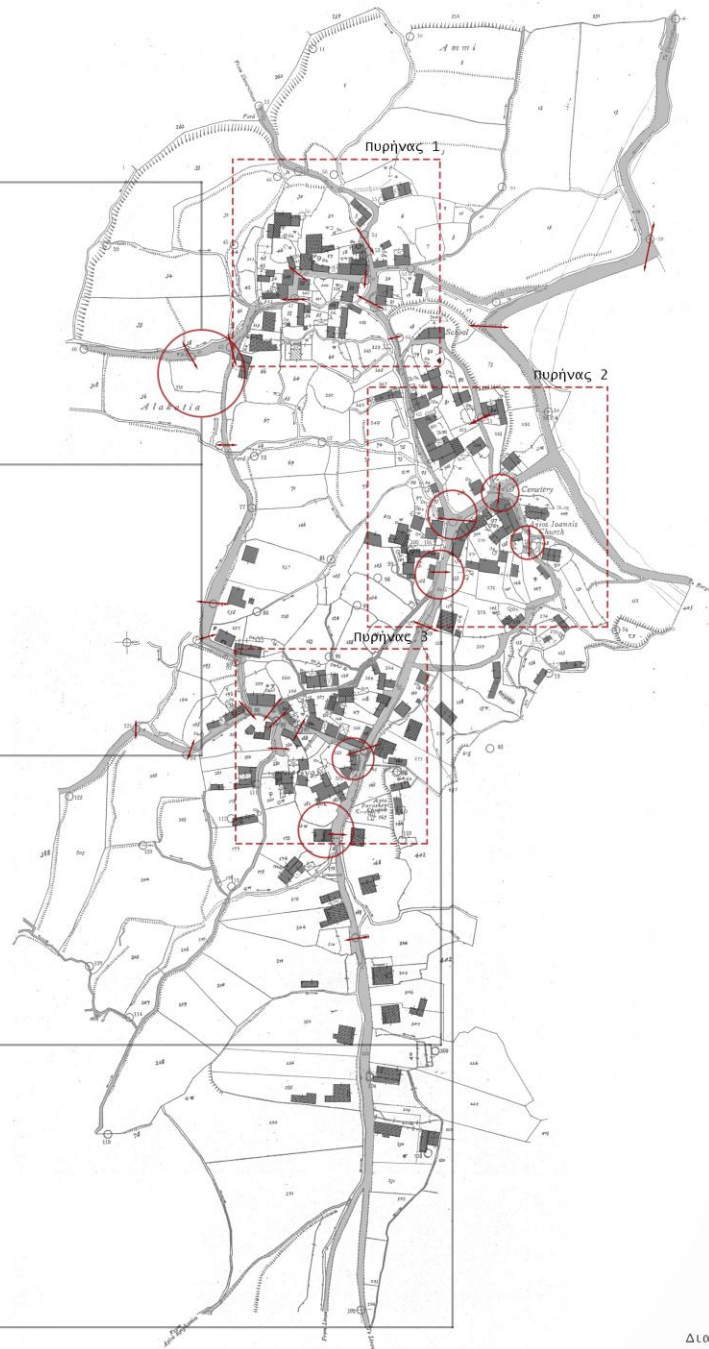

5

6

4

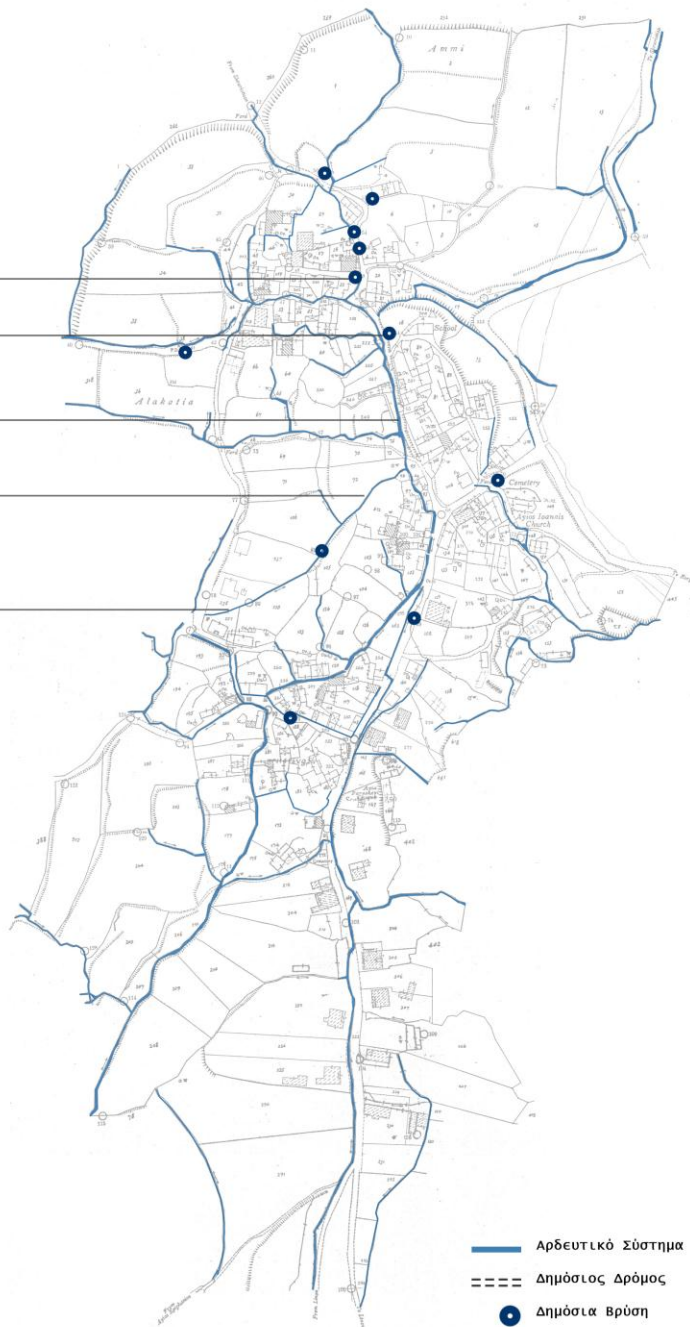
ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ο οικισμός επεκτείνεται σε μεγάλο βαθμό οριζόντια και ακολουθεί την επίπεδη μορφολογία του εδάφους. Έχει αραιή πολεοδομική οργάνωση και φαίνεται να οργανώνεται σε τρεις πυρήνες. Ένας γύρω από την εκκλησία του Αγίου Ιωάννη, ένας γύρω από την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής και ένας βόρεια του χωριού.

Παρατηρείται μια διαπλάτυνση του δρόμου σε κομβικά σημεία του χωριού, κυρίως στους χώρους που βρίσκονται οι βρύσες όπου όπως φαίνεται αποτελούσαν χώρους κοινωνικοποίησης. Ιδίως ο χώρος της παλιόβρυσης φαίνεται να έχει την μεγαλύτερη διαπλάτυνση από όλες τις βρύσες και είναι σίγουρο ότι είχε καίριο ρόλο στον κοινωνικό βίο του χωριού. Επίσης διαπλάτυνση υπάρχει και μπροστά από κτίρια δημόσιου χαρακτήρα όπως οι εκκλησίες, το κοινοτικό συμβούλιο και τα καφενεία του χωριού.

Στον πυρήνα 2 παρατηρούνται διαπλάτυνσεις δρόμων στο χώρο μπροστά από τον κοινοτικό συμβούλιο [α], την εκκλησία του Αγίου Ιωάννη [β] και το καφενείο του χωριού [γ].

ΥΔΑΤΑ

Το όνομα του οικισμού το πήρε από τα πολλά υπόγεια νερά που ευλογήθηκε να έχει.

Η ανάπτυξη των οικοδομών στο χωριό γίνεται στα υψηλότερα σημεία και απέναντι από αυτά τα χαμηλότερα στρώματα, αποτελούν τα ιδιωτικά περιβόλια των κατοίκων.

Η ανάπτυξη του αρδευτικού συστήματος γίνεται δεξιά και αριστερά του δρόμου με καταλήξεις από ψηλά σημεία σε χαμηλότερα. Οι διακλαδώσεις αυτές γίνονται μεμονωμένα για κάθε σπίτι με τα δικά του περιβόλια για την καλλιέργειά τους.

Η παροχή νερού στα περιβόλια γίνεται με την παρουσία μικρών φραγμάτων στις διακλαδώσεις του συστήματος αφήνοντας τη βαρύτητα να δράσει, αφού το νερό εκχύνεται ορμητικά στις καλλιέργειες.

Η παρουσία αλευρόμυλου υπογραμμίζει την σημασία των αρδευτικών συστημάτων στην περιοχή.

ΥΨΟΜΕΤΡΙΚΕΣ

Το χωριό είναι κτισμένο σε υψόμετρο 275 μέτρων.

Οι οικοδομές αναπτύσσονται σε πυρήνες κατά μήκος ενός μεγάλου μήκους κεντρικού δρόμου σε υψηλό υψόμετρο.

Το άνοιγμα του φράγματος ανέρχεται στα 60 εκατοστά (πλάτος) για την εύκολη ροή των υπόγειων υδάτων.

Η ροή του νερού κατευθύνεται προς τα χαμηλότερα επίπεδα με τη βοήθεια των αυλακιών κατά τις δόμες καλλιτεργειών που συναντώνται.

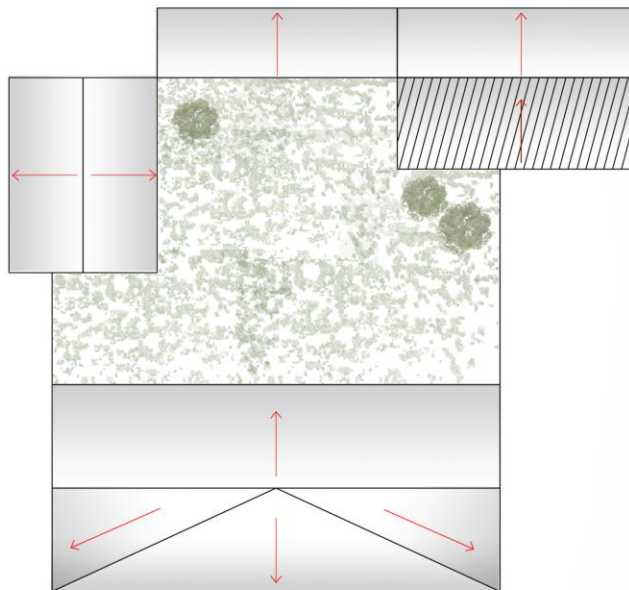
Τα φράγματα είναι φτιαγμένα από χοντρά φύλλα σιδήρου και ανεβοκατεβαίνουν χειροκίνητα για την εκούσια εισδοχή νερού στις καλλιέργειες.

Όπως φαίνεται και από την τομή δεξιά από το Κοινοτικό Συμβούλιο, παρατηρείται πύκνωση κατοικιών και πιο πίσω πληθώρα περιβολιών και καλλιτεργειών, κυρίως εσπεριδοειδών, ελαιώνων και σιτηρών.

Όσο κατεβαίνει πιο κάτω το υψόμετρο παρατηρείται μόνο η ύπαρξη καλλιτεργειών αφού το σύστημα άρδευσης απλώνεται προς όλες τις κατευθύνσεις.

Υψόμετρο - Μορφολογία Εδάφους

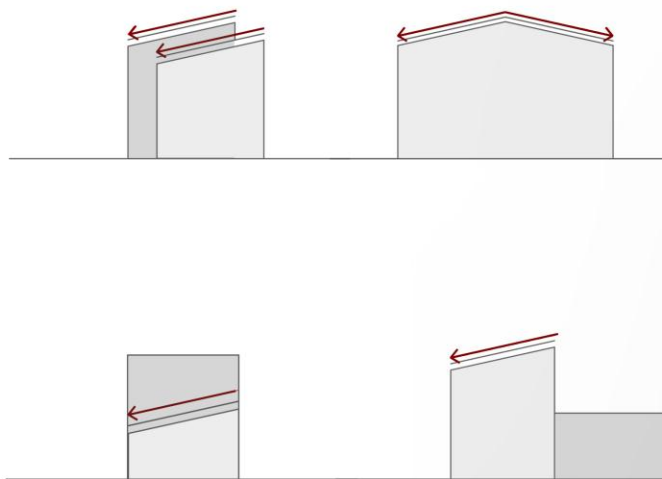

ΚΛΙΣΕΙΣ ΣΤΕΓΩΝ

Στις ορεινές περιοχές παρατηρούμε μονόκλινη ή δικλινη στέγαση, σε αντίθεση με τις πεδινές περιοχές όπου συναντούμε κυρίως επίπεδες στέγες.

Στα κατύδατα λόγω της ημιορεινής μορφολογίας του χωριού, η στέγαση γίνεται με δικλινη ή μονόκλινη οροφή, με παράλληλο ή κάθετο τον άξονα της διρρικής στέγης στον κύριο άξονα του σπιτιού.

Για περισυλλογή των όμβριων υδάτων οι στέγες κατασκευάζονται με αισθητή κλίση, κατευθύνοντας έτσι το νερό είτε προς την εξωτερική περίμετρο του σπιτιού, είτε στις εσωτερικές αυλές των σπιτιών, επιτυγχάνοντας έτσι το πότισμα της φύτευσης που βρίσκεται σε αυτές.

Στα μικρά κτίσματα συναντούμε μονοκλινείς στέγες και δικλινείς με κεραμίδια για τα μεγαλύτερα. Τα δοκάρια στηρίζονται είτε κατευθείαν στους τοίχους είτε σε μια κεντρική δοκό.

Θέμα μελέτης 2:

Ανάλυση μορφολογικών στοιχείων και γλικών των κατοικιών

ΑΡΗ 311
Εαρινό Εξάμηνο 2016
Διδάσκουσα: Δρ. Μαρία Φιλοκύπρου

53

25

22

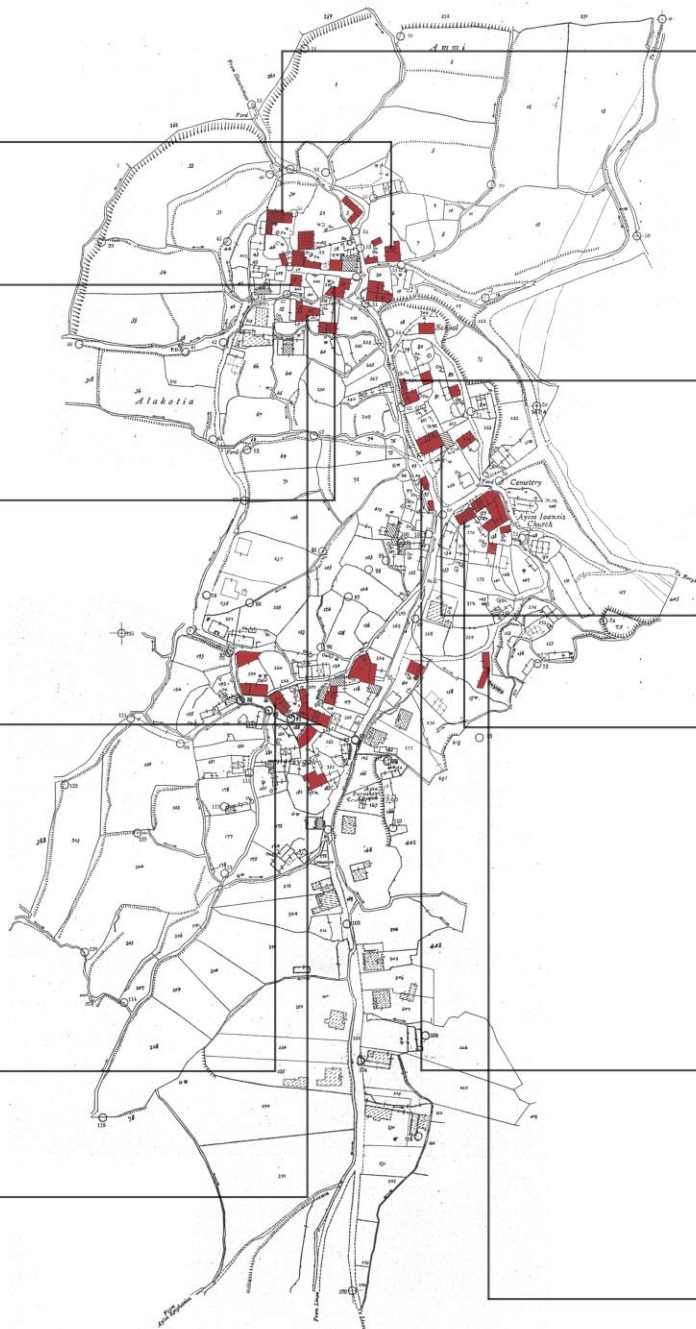
267

261

54

30

251

301

270

94

54

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ

Κατοικίες κατασκευασμένες από τοπικά υλικά του χωριού Κατύδατα: πέτρες, χαλίκια, ωμόπλινθος, πηλός, ξύλο, καλάμια, ψάθα, κεραμίδι, ασβέστης

Κατοικίες που υπέστησαν αλλαγές:
53, 25

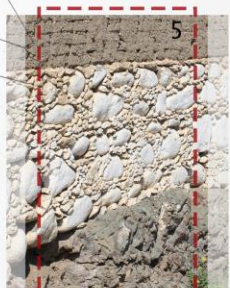
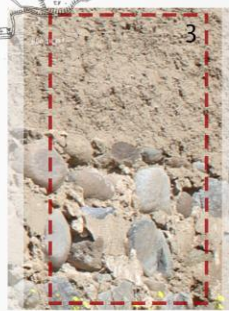
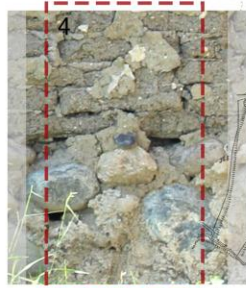
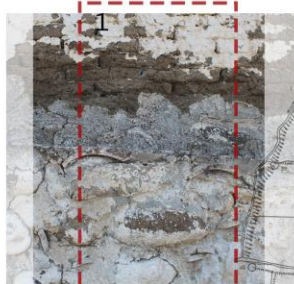
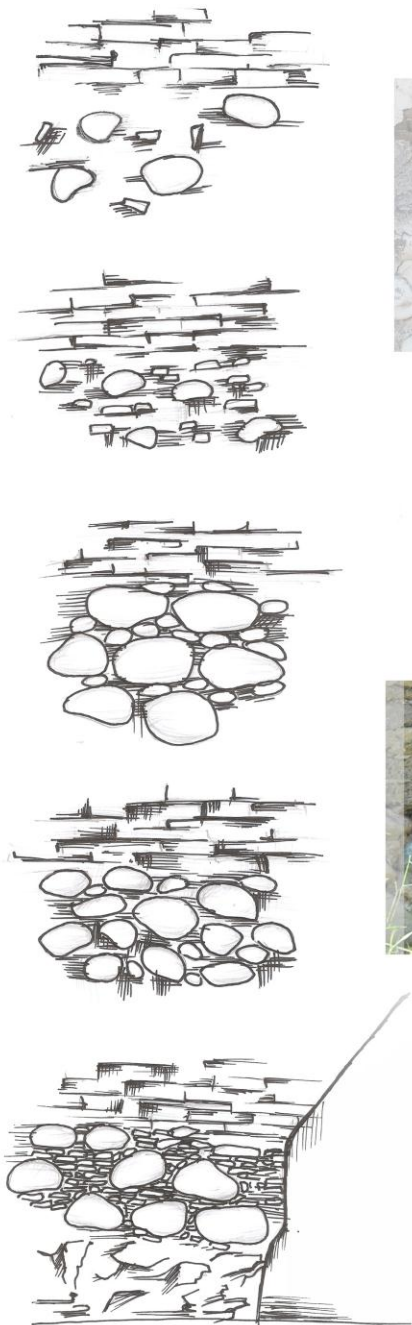
Κατοικίες που δεν υπέστησαν αλλαγές:
22, 54, 30, 251, 94, 54, 267, 261, 301, 270

Διώροφες κατοικίες:
30, 251, 270, 94

Μονώροφες κατοικίες:
53, 25, 22, 267, 261, 54, 301, 54

Κατοικίες με υπερυψωμένη είσοδο:
53, 22, 251, 301, 270

Κατοικίες ανεπτυγμένες σε δύο επίπεδα:
261, 54, 251, 301, 270, 94

ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

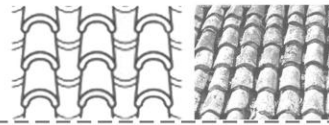
Οι διαφορετικές διατάξεις υλικών για την κατασκευή των κατοικιών φαίνονται στις πιο πάνω αναπαραστάσεις. Αποτελούν περιπτώσεις που ο τρόπος δόμησης και η επιλογή των λίθων αλλάζει καθ' ύψος.

Οι πέτρες οι οποίες τοποθετούνται στο κάτω μέρος της τοιχοποιίας είναι στρογγυλεμένες, γεγονός το οποίο οφείλεται στην κατακύλιση τους από τους δύο γειτονικούς ποταμούς της περιοχής, Καρκώτη και Σετράχο.

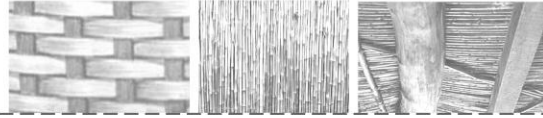
Στο κάτω μέρος της κατοικίας στην φωτογραφία 5 συναντούμε στοιχεία πετρώματος που αναπτύσσονται στο έδαφος της περιοχής. Στη συγκεκριμένη κατοικία υπάρχει τοιχοποιία από μεγάλες πέτρες, μικρές για πλήρωση και ωμόπλιθος από τη μέση προς και πάνω.

Το μεταλλείο της Σκουριώτισσας στην Κύπρο, είναι το αρχαιότερο μεταλλείο χαλκού στον κόσμο, που από τα χρόνια του Ομήρου, κι ακόμη πιο πριν, συνεχίζει μέχρι σήμερα να παράγει χαλκό.

Κεραμίδι

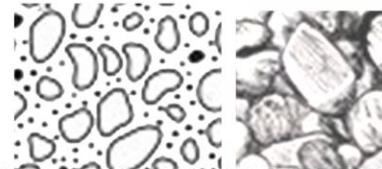
Ψάθα
Καλάμια
Δοκοί

Ξύλο
Ασβέστης

Ωμόπλινθος

Πέτρες
Χαλίκια

Φυσικός Βράχος

Ο
Ρ
Ο
Φ
Η

ΟΡΟΦΗ

Η στέγαση γίνεται με μονοκλινείς ή δικλινείς στέγες. Μονοκλινείς για μικρά κτίσματα και δικλινείς με κεραμίδια για τα μεγαλύτερα. Τα δοκάρια στηρίζονται είτε κατευθείαν στους τοίχους είτε σε κεντρική δοκό. Συνδυασμός φερόντων τοίχων με ξύλινη ανωδομή (στέγαση). Τα βολιτζια είναι εμφανή στις κατοικίες των Καλυδατών, όπως και τα καλάμια και η ψάθα.

Π
Α
Ρ
Α
Θ
Υ
Ρ
Ο

ΠΑΡΑΘΥΡΟ

Χρήση ξύλινης κάσια και πλίνθινου τοίχου με επικάλυψη ασβέστη παρατηρείται στη διαμόρφωση των ανοιγμάτων. Μερικές φορές γίνεται χρήση ξυλοδεσιών ή πελεκητών λίθων.

Τ
Ο
Ι
Χ
Ο
Π
Ο
Ι
Α

ΤΟΙΧΟΠΟΙΙΑ

Χρήση πυριγενών πετρωμάτων στο χαμηλότερο σημείο. Συνδυασμός λίθινων και πλίνθινων τοιχοποιιών. Λίθινη βάση μικρού ή μεγάλου ύψους. Χρήση ακανόνιστου σχήματος λίθων (αργολιθοδομή) και πελεκητής πέτρας. Η αργολιθοδομή είναι το πιο σύνηθες δομικό υλικό του χωριού. Εναλλαγή μικρών και μεγάλων λίθων και χαλικιών με συνδετικό κονίαμα από λάσπη. Χρήση ωμόπλινθου πάνω από την βάση λόγω ομοιογένειας και πλαστικότητας της μορφής του (επιτόπου παρασκευής, οικονομική κατασκευή, υλικό με μεγάλη θερμοχωρητικότητα).

Μ
Ε
Γ
Α
Λ
Λ
Α

Π
Α
Ρ
Α
Θ
Υ
Ρ
Α

Θ
Υ
Ρ
Ε
Σ

ΑΝΟΙΓΜΑΤΑ

ΘΥΡΕΣ

Οι θύρες των κατοικιών υποδηλώνουν την κοινωνία και τον τρόπο ζωής των κατοίκων.

Οι όψεις τους προς το δρόμο είναι συχνά χωρίς προεξοχές με απλή επίπεδη μορφή.

Επιπρόσθετα, συναντούμε παραδείγματα από υπερυψωμένες θύρες στο χωριό κατύδατα για προστασία από τα ύδατα που κυλούν στα μονοπάτια του.

ΠΑΡΑΘΥΡΑ

Οι όψεις χαρακτηρίζονται από λίγα μικρού μεγέθους ανοίγματα όπου τα πλήρη επικρατούν στα κενά.

Επίσης, παρατηρείται μικρός αριθμός παραθύρων, ορθογώνιου σχήματος.

Στο ισόγειο τοποθετείτο σιδεριά για την προστασία τους ή ξύλινα κάγκελα ως τη μέση για να εμποδίζουν τη θέα προς το εσωτερικό και για προστασία από τη μεγάλη ηλιοφάνεια.

Οι φεγγίτες παρουσιάζονται κλειστοί με πλάκες και ελάχιστα ανοίγματα με μικρές οπές.

Στις γωνίες της κατοικίας και γύρω από τα ανοίγματα παρατηρείται χρήση πελεκητής πέτρας για τη δημιουργία περιθωρωμάτων.

Μ
Ι
Κ
Ρ
Α

Π
Α
Ρ
Α
Θ
Υ
Ρ
Α

1

Κυκλική Διατομή

2

Ορθογώνια Διατομή

3

Τετράγωνη Διατομή

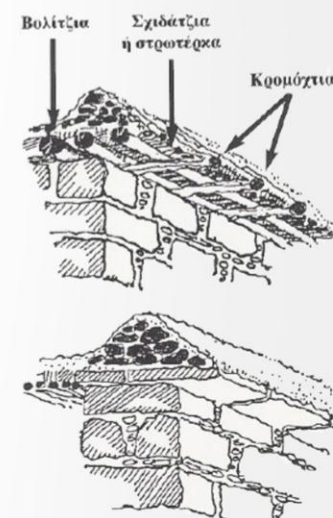

ΑΠΟΛΗΞΕΙΣ ΣΤΕΓΩΝ

Στα μακρυνάρια η στέγαση γινόταν με μια σειρά βολιτζιών και αργότερα μορίνων.

Πάνω από τα βολιτζια τοποθετούνταν κλαδιά / σιδάτζια / στρωτέρκα ή καλάμια ή ψαθαρκές και τέλος αλλεπάλληλες στρώσεις από πηλό.

Η διαμόρφωση τελειώματος της στέγης πάνω από τους τοίχους αποτελεί το κρόδωμα.

[Δρ. Μαρία Φιλοκύπρου]

Διώροφη Κατοικία

4

Στην κατοικία της φωτογραφίας 4 γίνεται χρήση διαφορετικών τύπων στέγασης.

Στο αριστερό κτίριο γίνεται χρήση τσαπών και πλήρωση με επιφάνειες ξύλου και στο δεξιά βολιτζιών (ακανόνιστη διατομή) και πλήρωση με κλαδιά.

Αυτό υποδηλώνει πιθανή διαφορετική χρήση των δύο χώρων.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Με την ανάλυση που προηγήθηκε για το χωριό Κατύδατα, διαφαίνεται η κοινωνική ζωή και η καθημερινότητα των κατοίκων του. Πιο συγκεκριμένα μαρτυρούνται οι ασχολίες των κατοίκων, οι σχέσεις μεταξύ τους, όπως επίσης και οι προγραμματικές λειτουργίες των χώρων του χωριού.

Το ιδιαίτερο υδάτινο σύστημα που κυκλοφορεί πλάι στα μονοπάτια του χωριού οργανώνει την έννοια του ιδιωτικού και δημόσιου χαρακτήρα των χώρων. Χαρακτηριστικό του χωριού επίσης αποτελούν οι ανηφορικοί δρόμοι οι οποίοι δημιουργούν τα πλατώματα σε σημεία του οικισμού και προωθούν την κοινωνικοποίηση και την συναναστροφή των κατοίκων. Επίσης τα οικοδομήματα του χωριού προσαρμόζονται ανάλογα με την κλίση του εδάφους. Υπάρχει μεγάλη υψομετρική διαφορά από την κάτω περιοχή του χωριού προς την πάνω περιοχή, η οποία καθορίζει και την πρόσβαση στα κτίρια. Τα υλικά δόμησης της κάθε υποδομής προέρχονται από την ίδια την περιοχή και τις περισσότερες φορές δηλώνουν την οικονομική κατάσταση του ιδιοκτήτη της υποδομής. Αναλύοντας τα δομικά υλικά και την κατασκευή των κατοικιών των Κατυδάτων, αντιλαμβανόμαστε πως αυτά αντικατοπτρίζουν τον τρόπο ζωής των κατοίκων. Η επιλογή των δομικών υλικών, ο τρόπος κατασκευής και το μέγεθος της κατοικίας αποδεικνύουν την αναζήτηση των κατοίκων για τον ελάχιστον χώρο που μπορούν να εντάξουν τις ανάγκες της οικογένειάς τους με κριτήριο την οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκονται.

Παρατηρώντας την μορφολογία του εδάφους και την ένταξη στο τοπίο, προκύπτει η πιο πάνω ανάλυση που δικαιολογεί την επιλογή των υλικών για την κατασκευή οικοδομημάτων, τις υπερυψωμένες θύρες όπως και την ανάπτυξη των κατοικιών σε περισσότερα από ένα επίπεδα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η γεωμορφολογία του εδάφους διαμορφώνει ογκοπλαστικά τα υλικά δόμησης της κατοικίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- <http://www.ix-andromeda.com/nicosia/katudata.html>
- el.wikipedia.org/wiki/κατύδατα
- www.avant-garde.com.cy/ κατύδατα-αντρέας-κωνσταντίνου/
- www.facebook.com/people/katydata-cyprus/
- <http://www.soliacy.com/el/solia/villages/kakopetria/>
[http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environment.nsf/A11/B/\\$file/2009_02_meleti.pdf](http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environment.nsf/A11/B/$file/2009_02_meleti.pdf)
- Παρουσιάσεις μαθήματος «Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική και Σύγχρονοι Προβληματισμοί» [ΑΡΗ 311, Διδάσκουσα: Δρ. Μαρία Φιλοκύπρου]
- Μαρτυρίες από χωριανούς

